

GYMNASIEELEVENS RELIGIØSITET I AARHUS: OPLEVELSEN AF RELIGION I FÆLLESSKABET

2026

Mie Sandell

*Cand. mag. i religionsvidenskab,
Institut for Kultur & Samfund*

AARHUS UNIVERSITET

Indhold

Introduktion til undersøgelsen

3

Hovedresultater

5

Eleverne

6

Religion som kontroversielt emne

8

Forestillinger om religiøse grupper

23

Bilag

29

1. INTRODUKTION TIL UNDERSØGELSEN

Formål

Nærværende rapport er en fortsættelse af rapporten *"Gymnasieelevers religiøsitet i Aarhus. En kortlægning"* (2025), og bygger på materiale fra undersøgelsen af gymnasieelevers religiøsitet i Aarhus. Undersøgelsen er gennemført som led i et samarbejde mellem fire aarhusianske gymnasier og Aarhus Universitet. Samarbejdet har haft til formål at udvikle undervisningsmateriale om kontroversielle emner.

I forbindelse med samarbejdet har gymnasielærerne udtrykt nysgerrighed og ønske om mere viden om en ny elevgeneration og dennes religiøse tilknytning, -praksis og -refleksion. Lærerne oplever, at det er mere udfordrende at engagere eleverne, i religionsundervisningen, end tidligere. Formodningen er dels, at religion kan opleves som kontroversielt, hvor frygten for at krænke hinanden er stor. Dels, at undervisningen kan opleves som forældet og mindre relevant for elevernes virkelighed.

Der var således behov for mere viden om, hvordan elever forstår religion. Både som personlig identitet og som fælles tema i undervisningen. En sådan kortlægning af elevernes egen religiøsitet er præsenteret i førnævnte rapport. Denne rapport har til formål at fremlægge resultaterne af undersøgelsens anden del, og fokuserer på spørgsmål, der omhandler religion som en del af fællesskabet, som et potentielt kontroversielt emne, nedtoning af egne holdninger og elevernes forestillinger om religiøse grupper.

Udførelse

Undersøgelsen er en klassisk spørgeskemaundersøgelse med både kvantitative- og kvalitative elementer, i form af åbne og lukkede spørgsmål. Eleverne er specifikt blevet bedt om at forholde sig til en række spørgsmål og udsagn på en klassisk 1-5 skala, og er ved udvalgte spørgsmål blevet bedt om at uddybe deres svar. Den sidste del af undersøgelsen er en free-list undersøgelse, hvor eleverne bedes skrive de første 3-5 ord de associerer med bestemte religiøse betegnelser. Free-list undersøgelsen måler de kulturelt indlejrede forestillinger eleverne trækker på og kan pege på kulturelle mønstre i elevgruppen.

Respondenterne i undersøgelsen er elever fra Religion C på fire aarhusianske gymnasier. Alle har besvaret spørgeskemaet i undervisningstiden, efter en kort introduktionsvideo om undersøgelsens formål, anonymitet, samt en praktisk vejledning.

Dataen er indsamlet i foråret 2025.

Hovedfund i forudgående rapport

Resultaterne i den forudgående rapport, *"Gymnasieelevers religiøsitet i Aarhus. En kortlægning"* (2025), viser et omfattende og bredt billede af elevgenerationens egen religiøse tilknytning og oplevelse af religion. Religion opleves for mange som kulturbåret og praksisorienteret snarere end institutionelt forankret. Samtidig tillægger de muslimske elever religion en anden og muligt større betydning, og finder religion mere dyrebart end de øvrige elevgrupper, hvor liberale værdier såsom frihed og demokrati prioriteres over religion.

Kortlægningen viste også, at religion, også blandt ikke-religiøse elever, er allestedsnærværende og opleves som en identitetsmarkør i gymnasiefællesskabet. Undersøgelsen peger derudover på, at elever i en religiøs minoritetsposition oplever flere sociale udfordringer - herunder særligt blandt de muslimske elever. Samlet peger fundene på, at religion opleves som tæt forbundet med elevernes identitet. Dette er centrale fund for forståelsen af resultaterne i nærværende rapport, der koncentrerer sig om religion i fællesskabet.

Læsevejledning

Undersøgelsen har et bredt sigte, da emnet er stærkt underbelyst. Det betyder, at materialet er omfattende og sammensat af både kvantitative og kvalitative data. Formålet med rapporten er at fremlægge alle resultater af det indsamlede materiale. Rapporten tilstræber således ikke at skabe en samlet, sammenhængende fortælling. I stedet kan hvert fokusområde læses selvstændigt og anvendes i undervisningssammenhænge og som afsæt for videre diskussion med eleverne.

Indledningsvis præsenteres undersøgelsens fire hovedpointer, som giver et samlet overblik over rapportens fund. Herefter gennemgås baggrundsvariablene for undersøgelsen og dernæst elevernes besvarelser i kronologisk rækkefølge, svarende til den rækkefølge, spørgsmålene er blevet stillet i.

Af hensyn til overskueligheden kan spørgsmålene inddeles i to fokuspunkter:

1. Religion som kontroversielt emne i fællesskabet

Denne del undersøger, hvordan religion håndteres i klassens sociale fællesskab, særligt når det gælder sårbare eller værdiladede emner, og hvorvidt eleverne tilpasser sig for at undgå konflikt.

2. Elevernes forestillinger om religiøse grupper

Her analyseres elevernes umiddelbare associationer til kristne, jøder og muslimer, for at afdække, hvorvidt der er kulturelle mønstre i elevernes forestillinger om hinanden.

En indledende undersøgelse

Både den forudgående rapport, *"Gymnasieelevers religiøsitet i Aarhus. En kortlægning"* (2025) og nærværende rapport er, som nævnt, en større indledende undersøgelse og skal betragtes som et pilotprojekt. Den kan med fordel gentages, både som selvstændig kortlægning og i videreudviklet form, for løbende at følge udviklingen i elevernes opfattelser og dermed opnå en dybere forståelse af elevgruppen. Dette kan samtidig bidrage til udviklingen af mere målrettede undervisningsredskaber. Det vil desuden være oplagt at igangsætte en kvalitativ undersøgelse med afsæt i de fund, der præsenteres her.

2. HOVEDRESULTATER

Undersøgelsen afdækker elevernes holdninger og associationer til religion og religiøsitet på gymnasiet og peger både på brede konsensusområder og markante forskelle i, hvordan religion positioneres i fællesskabet.

Undersøgelsen peger på følgende fire hovedpointer:

1. Konsensus om retten til religiøs praksis på gymnasiet

På tværs af religiøse og ikke-religiøse elever, er der bred enighed om, at gymnasiet skal give plads til religiøs praksis og -synlighed. Samtidig mener flertallet også, at fællesskabet alligevel vejer tungere end individuelle religiøse hensyn. Eleverne fremstår tolerante og ønsker et inkluderende gymnasium med plads til religion, men inden for rammer, der beskytter fællesskabets værdier.

2. Uenighed om undervisning i kontroversielle emner

Undersøgelsen viser tydelige forskelle i elevernes syn på, hvilke emner der bør fylde i undervisningen. Identitetssensitive temaer som køn, seksualitet og nøgenhed, samt politiske og religiøst ladede spørgsmål vurderes markant forskelligt på tværs af elevgrupperne. En større andel af de muslimske elever angiver, modsat de øvrige elevgrupper, at disse emner ikke bør prioriteres i undervisningen.

3. Hver femte og syvende elev nedtoner sine holdninger

Et klart flertal oplever, at de frit kan udtrykke deres holdning til religion. Dog svarer hver femte ikke-religiøse elev og hver syvende religiøse elev, at de bevidst nedtoner deres holdninger. Det gælder især generel religionskritik, kritik af islam og egen tro, som nedtones for ikke at fremstå ekstrem. Ikke-religiøse elever selv censurerer sig af hensyn til, og frygt for, at krænke religiøse klassekammerater, mens de religiøse elever i højere grad tilpasser sig for at undgå stemping og socialt udenforskab.

4. Internaliserede negative forestillinger om jøder og muslimer

Freelist-undersøgelsen viser, at der eksisterer negative kulturelt indlejrede forestillinger om jøder og muslimer. De fleste associationer er neutrale, men en lille andel trækker på historisk negative stereotyper, selv når de objektivt fremstår positive eller beskrivende. Jøder forbindes både med klassiske antisemitiske billeder og nutidige konflikter, mens muslimer kobles til religiøse praksisser, normbrud og islamofobiske diskurser. Undersøgelsen påviser ikke, at eleverne *er* antisemitiske eller islamofobiske, men nærmere, at der eksisterer (muligvis utilsigtet) negative forestillinger i elevernes associationer.

3. ELEVERNE

Distribution

545 **gennemførte** besvarelser
38 har afgivet **nogen svar**
78 har blot åbnet linket og **ikke besvaret**

Årsagen til de ikke-gennemførte besvarelser kan være flere faktorer. Dels kan det hænge sammen med, at besvarelsen har taget længere tid end estimeret, hvilket har medført, at nogle elever ikke nåede alle spørgsmål. Dels kan tekniske forhold som dobbeltåbning af linket spille en rolle. En anden mulig forklaring er emnets følsomhed; nogle elever kan bevidst have valgt ikke at deltage som en form for modstand mod undersøgelsen.

Repræsenterede gymnasier

43% (248) fra **Aarhus Statsgymnasium**
27% (158) fra **Risskov Gymnasium**
16% (95) fra **Aarhus Katedralskole**
14% (81) fra **Aarhus Gymnasium & HF, Tilst**

De deltagende gymnasier indgår alle i det eksisterende samarbejde, *Fællesskaber på tværs*, mellem Aarhus Universitet, en række aarhusianske gymnasier og organisationen Dialog På Tværs.

Fordeling af køn

62% (359) identificerer sig som **kvinde**
36% (212) identificerer sig som **mand**
2% (12) identificerer sig som **andet**

Der er en overvægt af kvinder repræsenteret i undersøgelsen, hvilket stemmer overens med den generelle kønsfordeling på de gymnasiale uddannelser, hvor 61 % er kvinder og 39 % mænd[1].

Religiøs tilknytning

52% (297) definerer sig som **religiøs**
32% (182) definerer sig som **ikke-religiøs**
16% (94) definerer sig som **ikke afklaret**

Fordeling af religiøs tilknytning

45% (125) identificerer sig som **muslim**
24% (70) identificerer sig som **kulturkristen**
30% (88) identificerer sig som **kristen**
5% (14) identificerer sig med et **andre religiøsiteter**

Fordelingen, mellem religiøse og ikke-religiøse, elever er jævn med henholdsvis 52% religiøse og 48% ikke-religiøse elever. Dette er en overraskende høj andel af religiøse elever sammenlignet med lignende undersøgelser.

Det er samtidig interessant, at kategorien af ikke-religiøse elever ikke er entydig, men rummer både elever, der aktivt tager afstand fra religion, og elever, der endnu ikke har taget stilling. Disse to kategorier vil fremover være samlet i kategorien *ikke-religiøs*.

Eleverne identificerer sig primært som muslimer, kulturkristne eller kristne. Det mest bemærkelsesværdige er skellet mellem kristne og kulturkristne, hvor en relativt stor andel

[1] Undervisningsministeriet 2017

elever vælger betegnelsen *kristen* frem for *kulturkristen*. En fordeling, der er større end forventet. Det skal bemærkes, at der i denne undersøgelse ikke skelnes mellem katolske og protestantiske kristne. I lyset af det større katolske trossamfund i Aarhus kan en del af resultaterne muligvis tilskrives denne demografi. Ikke desto mindre rejser fordelingen en interessant pointe om, hvordan unge selv forstår og positionerer sig i forhold til kristen identitet.

Der er dermed en bred fordeling af både ikke-religiøse og religiøse elever, samt fordeling af religiøse tilknytninger. Disse betegnelser vil være omdrejningspunktet for analysen af undersøgelsesspørgsmålene.

Etnisk baggrund

60% (344) har udelukkende en etnisk dansk baggrund
40% (232) har også en anden etnisk baggrund udover den danske

Tabel 1: Etniciteter fordelt på geografisk placering, samt blandet etnicitet

Geografisk område	Antal (Procent)
Mellemøsten	71 (31%)
Afrika	47 (20%)
Blandet	45 (19%)
Asien	35 (15%)
Europa	20 (9%)
Norden	9 (4%)
Sydamerika	3 (1%)
Amerika	1 (0%)

n=232. Kodet ud fra spørgsmålet: "Har du en anden etnisk baggrund udover den danske? – Ja – hvilken?" (Svarmulighed: Fritekst)

Den samme brede fordeling viser sig også i elevernes etniske baggrund. 60% har en udelukkende dansk baggrund, hvor 40% også har en anden etnisk baggrund end den danske. Der er dermed en stærk repræsentation af etniciteter i undersøgelsen.

Kontakt med andre religiøsiteter

75% (425) mener, at **meget ofte eller ofte** er i kontakt med andre kulturer eller religiøsiteter
17% (100) mener, at de **af og til** er i kontakt med andre kulturer eller religiøsiteter
8% (47) mener, at de **sjældent eller aldrig** er i kontakt med andre kulturer eller religiøsiteter.

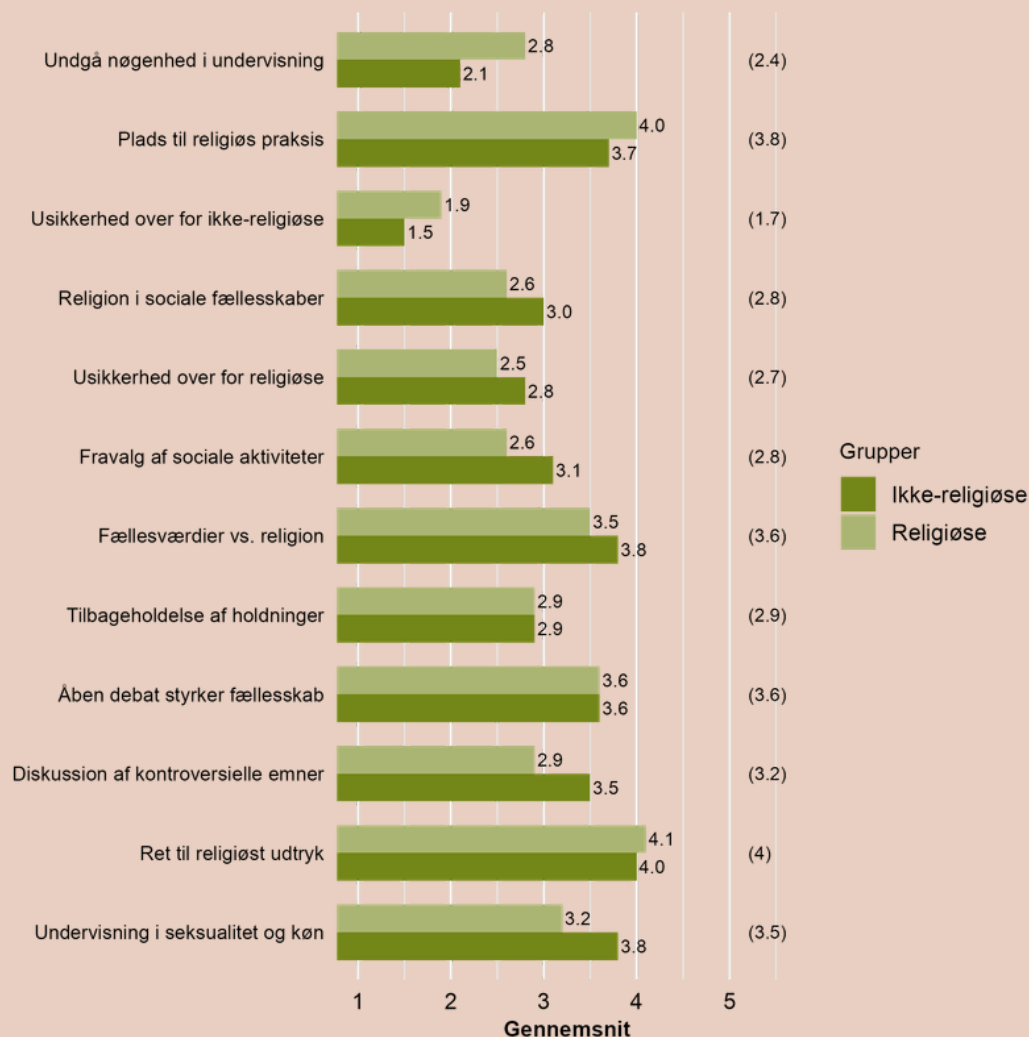
De fleste elever (75%) vurderer selv, at de enten meget ofte eller ofte er i kontakt med personer, der har en anden religiøs eller kulturel baggrund end deres egen. Dette tegner et billede af, at eleverne indgår i en hverdag præget af religiøs og kulturel pluralisme. En virkelighed, de også selv er bevidste om.

Den høje andel unge, der oplever og anerkender denne form for kontakt, kan pege på et skifte i retning af et nyt socialt og kulturelt paradigme. Her er unge i stigende grad en del af en mere mangfoldig verden og udvikler samtidig en øget bevidsthed om den diversitet, der præger deres omgivelser.

4. RELIGION SOM KONTROVERSIELT EMNE I FÆLLESSKABET

4.1 Fællesskabets værdier og kontroversielle emner

Diagram 1: Gennemsnitlig vurdering af udsagn fordelt på religiøse og ikke-religiøse elever

Note: n=554. Gennemsnittet for alle elevbesvarelser i parentes. Lukket spørgsmål: "Hvor enig er du i følgende udsagn?". Udsagn: Se bilag. (Svarkategorier: Slet ikke (1), I ringe grad (2), Hverken/eller (3), I nogen grad (4) og I høj grad (5)).

Når elevernes spørges ind til en række udsagn (se bilag, tabel 1A), der måler elevernes holdninger til religion i fællesskabet, samt udvalgte kontroversielle emner, bliver det tydeligt, at eleverne på tværs af grupperne er forholdvist enige om religions plads i gymnasiefællesskabet. De fleste besvarelser centrerer sig om midtpunktet (3),

og mellem 20-30% af eleverne har svaret "hverken/eller". Det er en vigtig observation, da det peger på, at religion kan være et komplekst eller følsomt emne, hvor holdningen afhænger af kontekst eller hvor eleverne tøver med at tage entydigt stilling. Det kan både afspejle respekt for andres overbevisninger og en oplevelse af, at emnet rummer flere lag, som ikke kan reduceres til skalaen. Derudover kan det også være et udtryk for at spørgsmålene opleves som irrelevante. Dette er dog også interessant og leder op til videre undersøgelse. Selvom eleverne, i nogle spørgsmål, primært forholder sig neutralt, er det fortsat interessant at betragte de enkelte forskelle selvom de er små.

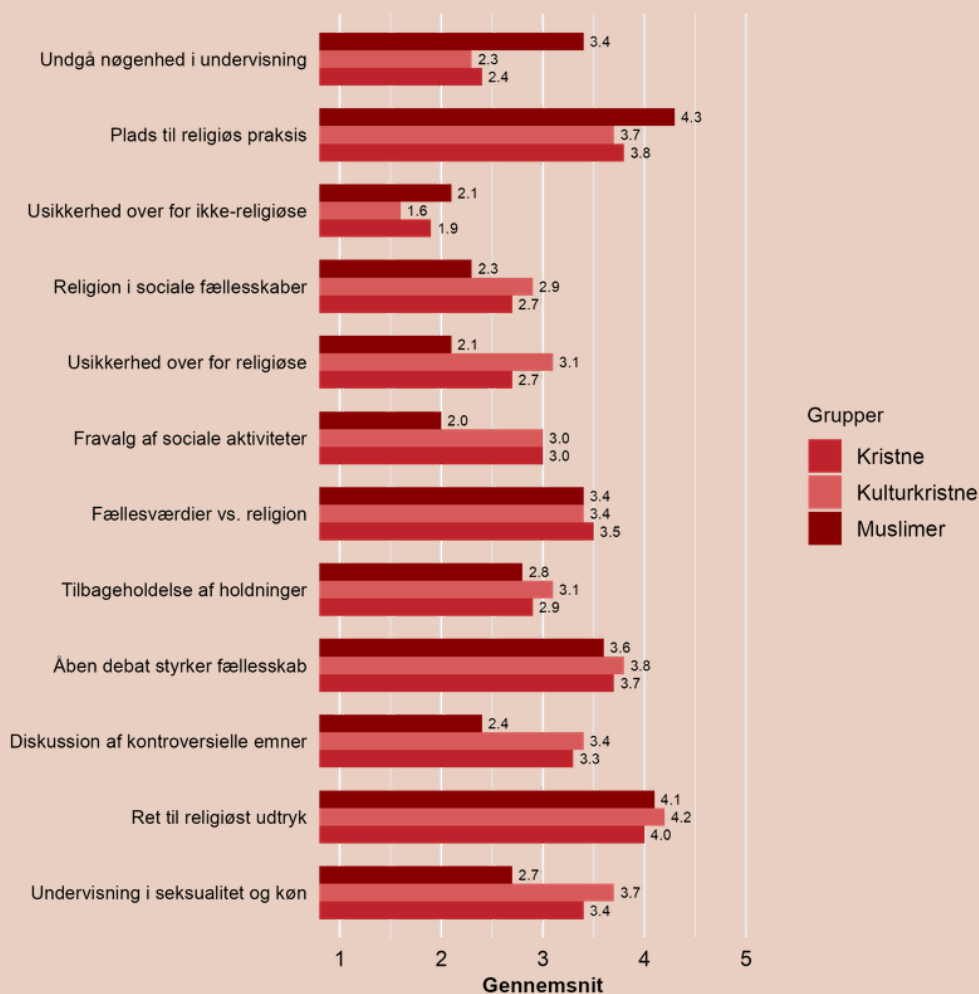
Begge grupper er i gennemsnit enige om, at der skal være plads til at praktisere og udtrykke religiøsitet i gymnasiet. Religiøse elever bakker dette op med et lidt højere gennemsnit (4.0-4.1) end de ikke-religiøse (3.7-4.0), men forskellen er relativt lille. Det er bemærkelsesværdigt, at der er så bred tilslutning til religions synlige tilstedeværelse og -praksis, da det står i opposition til aktuelle debatter om fx bederum og religiøs neutralitet på ungdomsuddannelser generelt. Det samme gør sig gældende i udsagnet, der omhandler fællesskabets værdier frem for individuelle og religiøse hensyn, hvor ikke-religiøse (3.7) og religiøse (3.5) er forholdsvis enige om, at fællesskabet er vigtigst.

De ikke-religiøse elever forholder sig gennemsnitligt neutralt til spørgsmål om religions plads i sociale sammenhænge, og hvorvidt det er problematisk, hvis religiøsitet begrænser elevers deltagelse i aktiviteter (3.1-3.0). De religiøse grupper finder dette mindre problematisk (2.6).

Eleverne mener i nogen grad, at åben debat om religion styrker fællesskabet (3.6), men er neutrale omkring at undgå at krænke hinanden (2.9). Begge grupper viser, at de er mere nervøse for at krænke elever med religiøs baggrund end dem med ikke-religiøs (2.8-2.5 >< 1.9-1.5). Det gælder også den religiøse gruppe selv. Det viser, at eleverne generelt har en grad af refleksion og tolerance i tilgangen til religiøse forskelle, men også en bevidsthed om muligheden for at krænke især sine religiøse klassekammerater.

Når det gælder undervisning i potentielt kontroversielle emner som køn, seksualitet og nøgenhed er forskellen tydeligere. Religiøse elever er generelt mere tilbageholdende og vurderer i mindre grad, at disse emner bør indgå i undervisningen (2.8-3.2), sammenlignet med de ikke-religiøse elever (3.5-3.8). Det viser, at de religiøse elever i højere grad foretrækker en undervisning, der tager hensyn til religiøse forhold.

Diagram 2: Gennemsnitlig vurdering af udsagn fordelt på religiøse grupper (1-5)

Note: Lukket spørgsmål: "Hvor enig er du i følgende udsagn?". Udsagn: Se bilag. (Svarkategorier: Slet ikke (1), I ringe grad (2), Hverken/eller (3), I nogen grad (4) og I høj grad (5)).

En sammenligning af de religiøse grupper viser, at kulturkristne elever i høj grad svarer som de ikke-religiøse, og i nogle tilfælde udviser endnu større skepsis over for religiøs synlighed og indflydelse. De kulturkristne elever vurderer i højere grad (3.1), at de bliver usikre omkring deres holdninger over for religiøse grupper. Dette er højere end både de kristne (2.7) og muslimske elever (2.1). Ligeledes mener de i højere grad, at religion kan skabe problemer i fællesskabet (2.9–3.0) og er stærkere tilhængere af undervisning i kontroversielle emner (3.4–3.7) end selv de ikke-religiøse elever, i nogle tilfælde. Her agerer de som en tydelig modvægt i gennemsnittet for de religiøse elever samlet set.

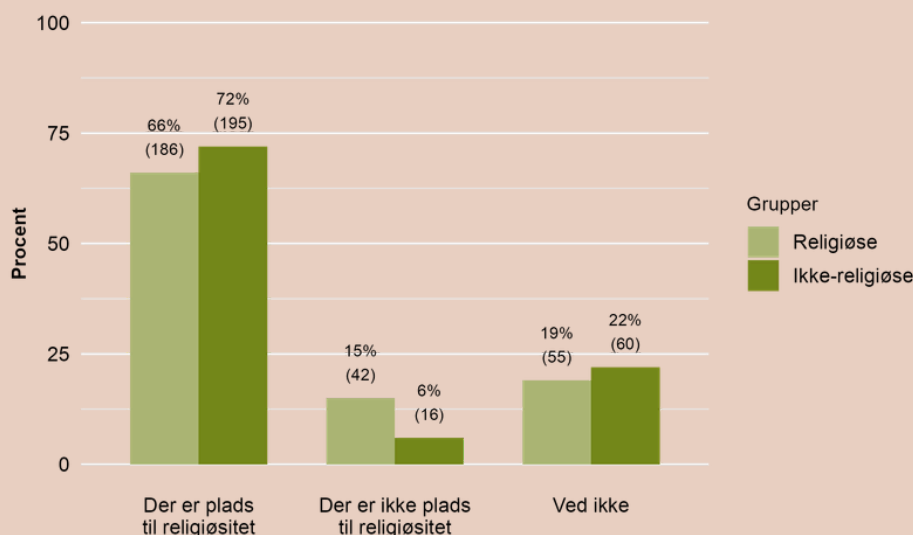
De muslimske elever adskiller sig markant fra de to øvrige grupper. De vurderer i langt højere grad, at visse emner bør undgås i undervisningen, fx undgåelse af nøgenhed (3.4), vigtigheden af undervisning i kontroversielle hændelser (2.4) og køn og seksualitet (2.7), hvorimod de kulturkristne og kristne ligger væsentligt højere i ønsket om at inkludere disse temaer i undervisningen. Samtidig mener de muslimske elever i højere grad, at der skal være plads til religiøs praksis på gymnasiet (4.3), sammenlignet med kristne (3.8) og kulturkristne (3.7). Når det gælder ret til religiøst udtryk, er alle tre grupper dog enige (4.0–4.2), hvilket vidner om en fælles respekt for religionsfrihed.

På trods af uenighederne om undervisningens indhold og grænser, er der altså bred enighed om vigtigheden af religiøs pluralisme og tolerance. Alle tre grupper anerkender betydningen af et fællesskab, hvor forskellige religiøse udtryk må eksistere side om side. Endvidere, at det ikke må ske på bekostning af det sociale fællesskab. Det afspejles i den fælles prioritering af fælles værdier over individuelle og religiøse hensyn (3.4–3.5).

Der tegner sig desuden et mønster af gensidig tilbageholdenhed og forsigtighed i mødet med hinandens holdninger. Muslimske elever udtrykker størst bekymring for at krænke ikke-religiøse elever (2.1), mens kulturkristne (3.1) og kristne (2.7) elever er mere usikre i mødet med meget religiøse elever. Dette kan tyde på, at det især er i mødet med muslimske elever som de øvrige elevgrupper bliver usikre på at støde. Alle grupper tilbageholder i samme grad, dog stadig gennemsnitligt under middelværdien, egne holdninger (2.8–3.1), hvilket tyder på, at religion kan opleves som et sårbart og potentielt konfliktfyldt emne, der kræver varsomhed i det sociale samspil.

4.2 Gymnasiets rummelighed

Diagram 3: Oplevelse af gymnasiets rummelighed fordelt på religiøse og ikke-religiøse elever

Note: n=554. Antal besvarelser i parentes. Lukket spørgsmål: "Er der plads til religion, religiøse emner og diskussioner på skolen?". (Svarkategorier: Ja, Nej, Ved ikke).

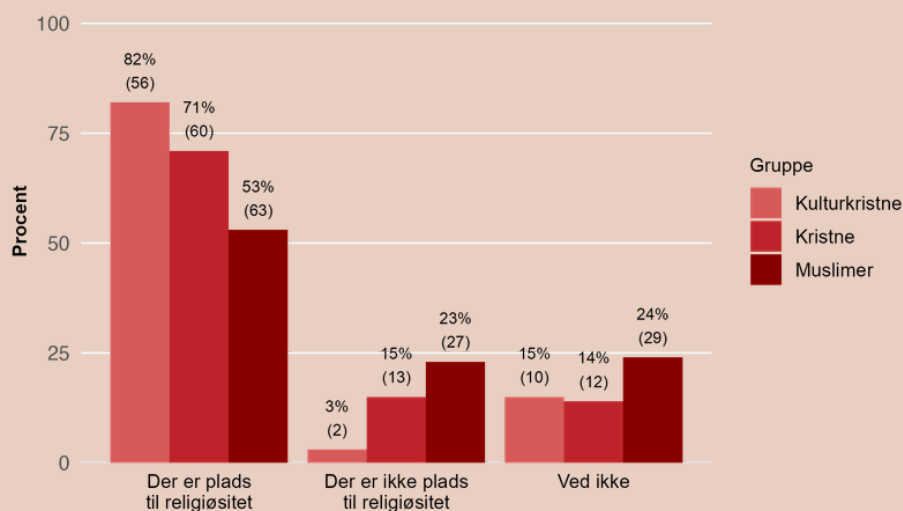
Et klart flertal på tværs af religiøse og ikke-religiøse elever oplever, at der er plads til religiøsitet på gymnasiet. 66 % af de religiøse elever svarer, at der er plads til religion, mens 15% oplever, at der ikke er plads, og 19% er i tvivl. Blandt de ikke-religiøse elever vurderer hele 72 %, at der er plads, kun 6 % oplever manglende plads, og 22 % svarer "ved ikke".

Selvom flertallet oplever rummelighed findes alligevel en andel af eleverne, der oplever mangel på plads (15%-6%). Her viser sig også en større forskel mellem religiøse og ikke-religiøse elever, hvilket peger på, at oplevelsen af rummelighed afhænger af, om man selv føler sig berørt. Det kan tyde på, at nogle religiøse elever støder på mere modstand, eller er mere følsomme over for fravær af anerkendelse, netop fordi religion fylder mere i deres liv.

Samtidig er det værd at bemærke, at en forholdsvis stor andel i begge grupper er i tvivl eller forholder sig neutralt. Særligt blandt de ikke-religiøse (22%). Det peger på, at spørgsmålet om religiøs rummelighed for mange ikke er entydigt, men afhænger af kontekst, emne og relationer eller ikke er relevant i deres gymnasiehverdag.

Samlet set tyder det på, at skolen overordnet set opfattes som et åbent og inkluderende rum for religionsrelaterede temaer.

Diagram 4: Oplevelse af gymnasiets rummelighed fordelt på religiøse og ikke-religiøse elever

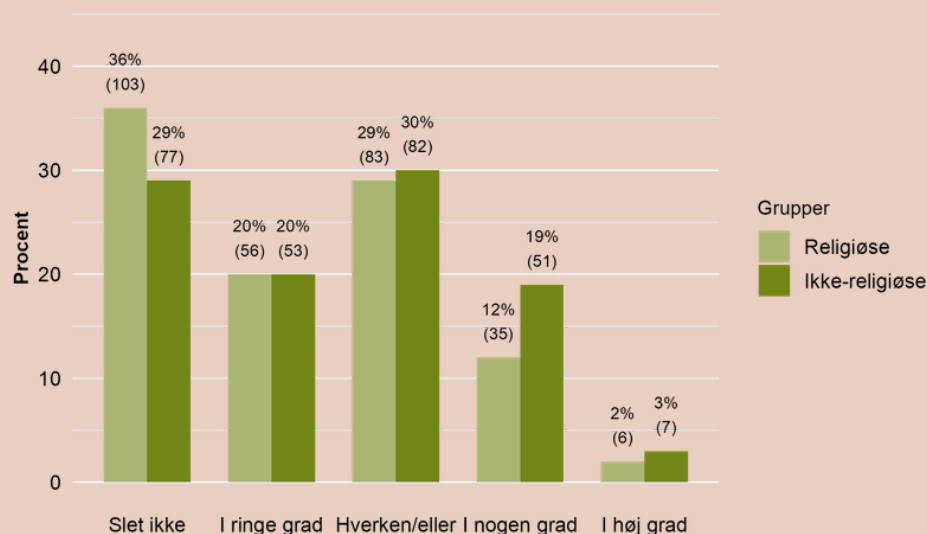
Note: n=283. Antal besvarelser i parentes. Lukket spørgsmål: "Er der plads til religion, religiøse emner og diskussioner på skolen?". (Svarkategorier: Ja, Nej, Ved ikke).

En nærmere analyse af de religiøse elevgrupper viser tydelige forskelle i, hvordan de oplever rummeligheden for religion på gymnasiet. Hele 82 % af de kulturkristne elever oplever, at der er plads til religion, hvilket faktisk er 10 procentpoint højere end de ikke-religiøses besvarelser. Det tyder på, at de kulturkristne generelt ikke oplever nogen begrænsning i forhold til religiøse udtryk. Muligvis fordi deres egen religiøsitet primært er kulturelt forankret og mindre synlig.

Modsat oplever 53 % af de muslimske elever, at der er plads til religion, mens 23 % direkte mener, at der ikke er plads. Det er den højeste andel i undersøgelsen. Dertil kommer en forholdsvis stor andel (24%), der er i neutrale, hvilket kan pege på enten tøven, usikkerhed eller kompleksitet i spørgsmålet.

Den kristne gruppe placerer sig mellem de to yderpunkter og følger dermed gennemsnittet for de religiøse elever. Dette styrker billedet af, at jo mere eleverne afviger fra den ikke-religiøse majoritetsnorm, jo mindre mener de, at der er plads til religion på gymnasiet. Især den muslimske elevgruppe har en oplevelse af, at der ikke er plads til religion på gymnasierne.

Diagram 5: Nedtoning af egne holdninger fordelt på religiøse og ikke-religiøse elever

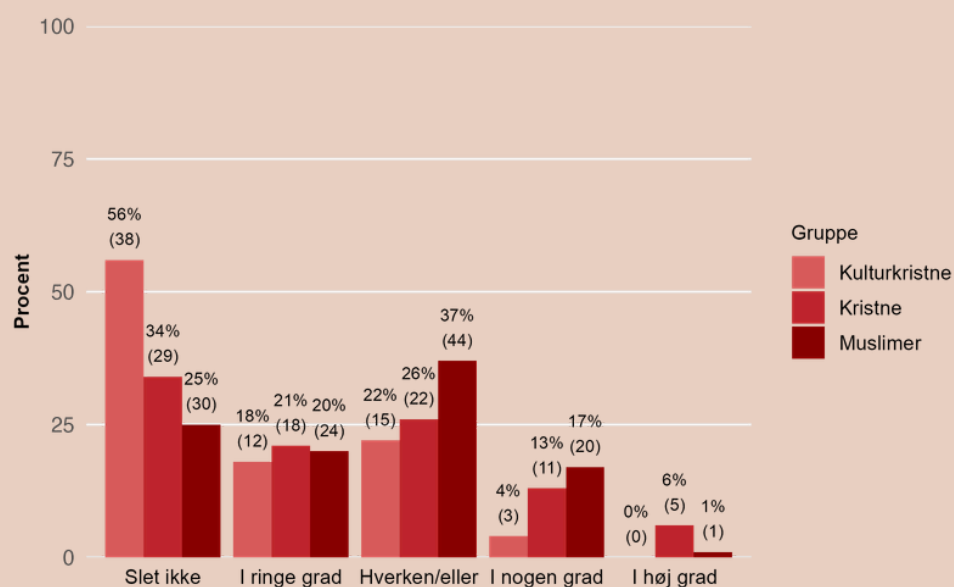
Note: n=553. Antal besvarelser i parentes. Lukket spørgsmål: "Nedtoner du dine religiøse holdninger?" og "Nedtoner du dine holdninger til religion?". (Svarkategorier: Slet ikke, I ringe grad, Hverken/eller, I nogen grad eller I høj grad).

En stor andel af eleverne vurderer, at de ikke nedtoner deres holdninger, når religion diskuteres. Blandt de religiøse elever svarer 36%, at de slet ikke gør det, sammenlignet med 29% blandt de ikke-religiøse.

Lidt over hver femte ikke-religiøse elev mener dog, at de i nogen eller høj grad nedtoner deres holdning til religion, hvor hver syvende religiøse elev mener, at de nedtoner deres holdning. Det peger på, at ikke-religiøse elever i højere grad navigerer med forsigtighed i samtaler om religion.

Igen er det også værd at fremhæve, at omtrent hver tredje elev forholder sig neutralt. Det er svært at afgøre, hvorfor andelen er så stor. Det kan både tolkes som udtryk for usikkerhed, som en indikation af, at eleverne oplever spørgsmålet som komplekst eller situationsafhængigt eller at de ikke finder spørgsmålet relevant. Grundet den store andel af neutrale besvarelser, er spørgsmålet oplagt til videre undersøgelse.

Diagram 6: Nedtoning af egne holdninger fordelt på religiøse grupper

Note: $n=283$. Antal besvarelser i parentes. Lukket spørgsmål: "Nedtoner du dine religiøse holdninger?" og "Nedtoner du dine holdninger til religion?". (Svarkategorier: Slet ikke, I ringe grad, Hverken/eller, I nogen grad eller I høj grad).

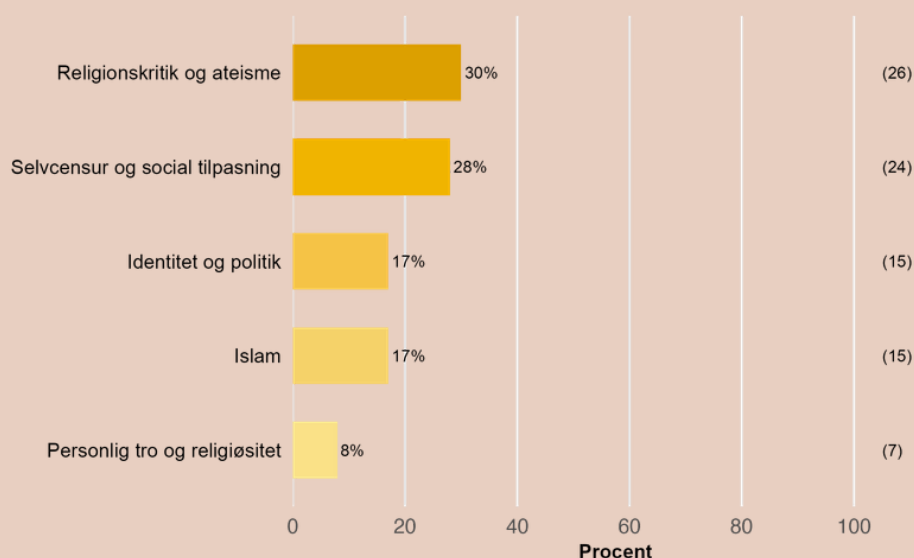
Der er større forskelle mellem besvarelserne, når der sammenlignes internt mellem de religiøse grupper. De kulturkristne elever oplever i mindst grad at nedtone egne holdninger: Hele 74 % angiver, at de slet ikke eller kun i ringe grad nedtoner deres holdninger, mens resten næsten udelukkende svarer "hverken/eller". Det kan afspejle, at deres religiøsitet i mindre grad opleves som kontroversiel og dermed ikke kræver samme hensyn i sociale eller faglige sammenhænge.

De muslimske elever skiller sig ud med en stor andel neutrale svar (37%), og kun 45 % vurderer, at de ikke nedtoner deres holdninger. Dog mener 18 %, at de i nogen eller høj grad nedtoner deres religiøse holdninger. 55 % af de kristne elever svarer, at de ikke nedtoner deres holdninger, mens omtrent samme andel som de muslimske elever (19%) vurderer, at de i nogen eller høj grad nedtoner deres religiøse holdninger.

De kristne- og muslimske elever deler dermed samme oplevelse som de ikke-religiøse elever (22%), at nedtone deres holdninger. Der er her et interessant overlap, der viser, at der findes en gensidig bekymring for at ytre sine egne enten religiøse eller ikke-religiøse holdning til religion.

Resultaterne viser, at flertallet ikke oplever at nedtone deres holdninger, hvilket udfordrer antagelsen om religion som tabubelagt. Dog mener omkring hver femte ikke-religiøse, kristne og muslimske elev, at de i nogen eller høj grad nedtoner sine holdninger. På trods af det åbne og tolerante gymnasiemiljø, må der derfor også siges at være en lille, men betydelig tendens til at nedtone sine holdninger.

Diagram 7: Fordeling af holdninger der nedtones

Note: n=87. Antal besvarelser i parentes. Åbnet spørgsmål: "Hvilke holdninger nedtoner du? Kom med eksempler." (Aktiveret ved besvarelse >3 i lukkede spørgsmål: "Nedtoner du dine religiøse holdninger?" og "Nedtoner du dine holdninger til religion?").

Elever, der nedtoner deres holdninger er efterfølgende spurgt ind til, hvilke typer holdninger de vælger at nedtone (eksempler i Tabel 2). Den største kategori (26) omhandler religionskritik og ateisme, hvor eleverne beskriver, at de tilbageholder kritiske synspunkter om religion som institution eller idé af hensyn til religiøse klassekammerater. Tæt herefter følger 24 besvarelser, der omhandler generel selvcensur og social tilpasning, hvor elever (både religiøse og ikke-religiøse) direkte beskriver, at de nedtoner deres holdninger for at undgå konflikter eller blive sat i bås.

15 af besvarelserne beskriver, at de nedtoner holdninger inden for identitet- og politiske spørgsmål, hvilket opleves som følsomme at ytre sig om. Samme antal (15) handler specifikt om islam som et tema, der kræver særlig varsomhed.

Endeligt er der 7 besvarelser, hvor elever beskriver, at de i gymnasiesammenhænge ikke taler om deres personlige tro og religiøsitet åbent, da de ikke vil fremstå ekstreme i deres holdninger eller blive misforstået.

I de åbne besvarelser viser det sig netop, hvordan der er en gensidig påpasselighed med at udtale sig om religion eller religiøsitet, da det enten kan krænke klassekammerater eller have indflydelse på fællesskabets forestilling om én. Her må majoritets- og minoritetsforholdene tolkes at have en indflydelse.

Tabel 2: Kodeoverblik: Holdninger der nedtones

Kodekategori	Citateksempel	Antal
Religionskritik og ateisme	<i>"(...) i realiteten så er jeg af den holdning at verdenen ville være langt bedre stillet hvis vi lod være med at lade os selv styre af en forældet bog"</i> <i>"At jeg hader hvor meget religion bliver brugt som den eneste grund til at man burde være en god person. Jeg hader hvordan at det bliver brugt som en undskyldning til at gøre forfærdelig ting"</i>	26
Selvcensur og social tilpasning	<i>"Nogle gange frastøder religion mig lidt. Og ser måske lidt ned på folk der har brug for at tro på noget, der i min mening er lidt ukonkret og manipulerende. Den holdning nedtoner jeg nok hvis jeg møder meget religiøse folk"</i> <i>"Jeg nedtoner hvor religiøs jeg er da jeg ikke syntes der skal puttes et bestemt kasse på mig og jeg gerne vil ses som en person som ikke bliver påvirket af højere magter"</i>	24
Identitet og politik	<i>"Jeg synes at religion er fjollet, fordi folk bruger old gamle argumenter som begrundelse for undertrykkelse af kvinder, transkønnede og homoseksuelle. Derudover synes jeg ikke at man bør være religiøs for at udvise næstekærlighed/bamhjertighed, det burde jo komme helt af sig selv..."</i> <i>"Mine holdninger om f.eks seksuel orientering"</i>	15
Islam	<i>"Fx at islam ofte kan være alt overskyggende for dem der tror på det og derfor udelukker sig selv fra fællesskabet og det synes jeg er ærgerligt, men jeg kan ikke sige noget til dem fordi det er jo deres religion og jeg er næsten bange for at de kommer til at se mig som dum hvis jeg ikke forstår det"</i> <i>"Jeg vil nok mene, at jeg nedtoner nogle holdninger til andre religioner (særligt islam) og deres betydning for det danske samfund"</i>	15
Personlig tro og religiøsitet	<i>"Alle. Mit syn på livet som kristen og hvad jesus betyder for mig"</i> <i>"Budskabet og troen på at Gud elsker alle og mine meninger om at kristen tro kan hjælpe dem der føler sig fortvivlet. Jeg er bange for at blive stemplet som jehovas vidne eller noget hvis jeg inviterer folk ind i min tro"</i>	7

Antal besvarelser under hver kode. Kodeoverblik for det åbne spørgsmål: "Hvilke holdninger nedtoner du? Kom med eksempler." Se bilag for kodebeskrivelser.

Elevernes udsagn viser tydeligt, at religion er et emne, der for nogle er et følsomt og potentielt kontroversielt emne. Hvad eleven ytrer, og hvad eleven undlader at ytre, må tolkes at afhænge af hvem der lytter.

En stor andel af besvarelserne forholder sig kritisk eller skeptisk over for religion gennem ateistiske eller sekulære perspektiver. Flere besvarelser udtrykker modstand mod religion som autoritet, tradition eller moralsk grundlag. Men samtidig ses en tydelig refleksion over, hvornår og hvordan man udtrykker denne kritik. Væsentligt er også, at flere besvarelser omhandler kritik af islam. Dette understøtter tesen fra forrige spørgsmål, hvor ikke-religiøse, kulturkristne og kristne elever i højere grad viser usikkerhed overfor meget religiøse klassekammerater, hvilket peger på, at det især er de muslimske elever, der underforstås i spørgsmål. Flere elever nævner også direkte, at de nedtoner deres holdninger i mødet med religiøse klassekammerater. Dette vidner om en klar tilstedeværelse af et socialt hensyn, hvor ønsket om ikke at krænke eller støde sine klassekammerater er centralt.

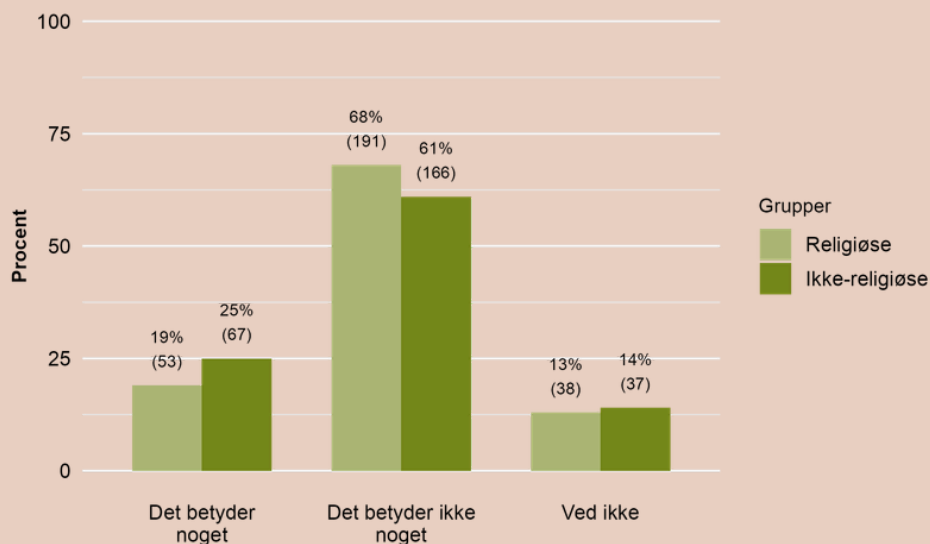
Den samme forsigtighed går igen blandt religiøse elever, der nedtoner, skjuler eller undlader at tale om deres religiøsitet. Det nævnes, at de frygter at blive sat i bås eller stemplet som noget ekstremt. Her opleves religion som en sårbar del af elevens identitet, hvilken ikke opleves at have en plads i gymnasiefællesskabet. Disse elever nedtoner deres eget forhold til deres religion for at tilpasse sig socialt.

Religion knyttes desuden ofte til identitetspolitiske spørgsmål. Særligt i forhold til køn, seksualitet og rettigheder. Flere besvarelser problematiserer religionens rolle i forhold til ligestilling og frihed, især med henvisning til ældre religiøse normer. Her bliver religion ikke bare tro, men også en social markør, som positionerer eleverne i bredere samfundsmæssige debatter.

Et vigtigt aspekt, der går på tværs af besvarelserne, synes at være betydningen af majoritets- og minoritetsforholdene. Det er tydeligt, at både religiøse og ikke-religiøse elever tilpasser sig den dominerende holdning eller norm i deres lokale fællesskab. Det er i undersøgelsen ikke muligt at påvise, hvorvidt den lokale elevsammensætning påvirker besvarelserne. En mulig forventning er dog, at det i klasser præget af sekulære normer er de religiøse elever, der holder en lav profil, mens ikke-religiøse elever i mere religiøst prægede klasser tilpasser deres religionskritiske holdninger. Denne kultur kan præge religionsundervisningen, da den gensidige påpasselighed for ikke at krænke eller blive dømt af andre begrænser den åbne dialog.

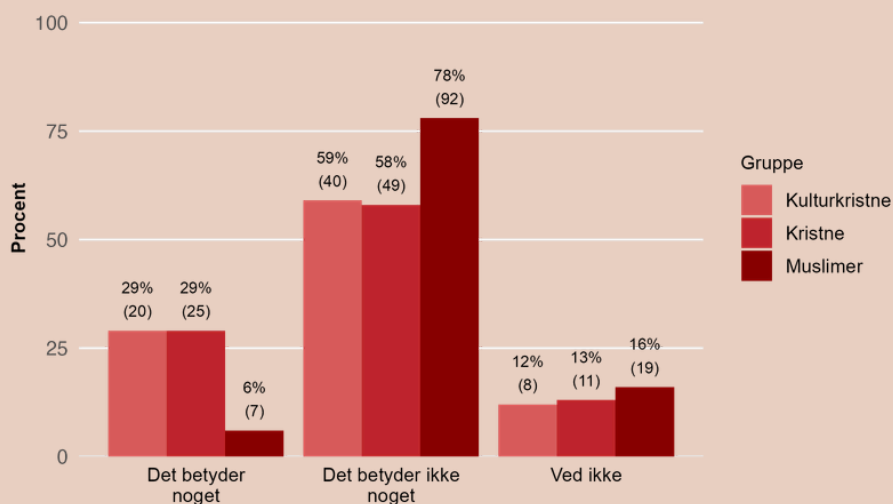
4.4 Den relationelle betydning og bevidsthed

Diagram 8: Klassekammeraters holdning til egne holdninger fordelt på religiøse og ikke-religiøse elever

Note: n=552. Antal besvarelser i parentes. Lukket spørgsmål: "Betyder det noget for dig, hvad andre i klassen mener om din holdning?". (Svarkategorier: Ja, Nej, Ved Ikke)

Diagram 9: Klassekammeraters holdning egne holdninger fordelt på religiøse grupper

Note: n=282. Antal besvarelser i parentes. Lukket spørgsmål: "Betyder det noget for dig, hvad andre i klassen mener om din holdning?". (Svarkategorier: Ja, Nej, Ved Ikke)

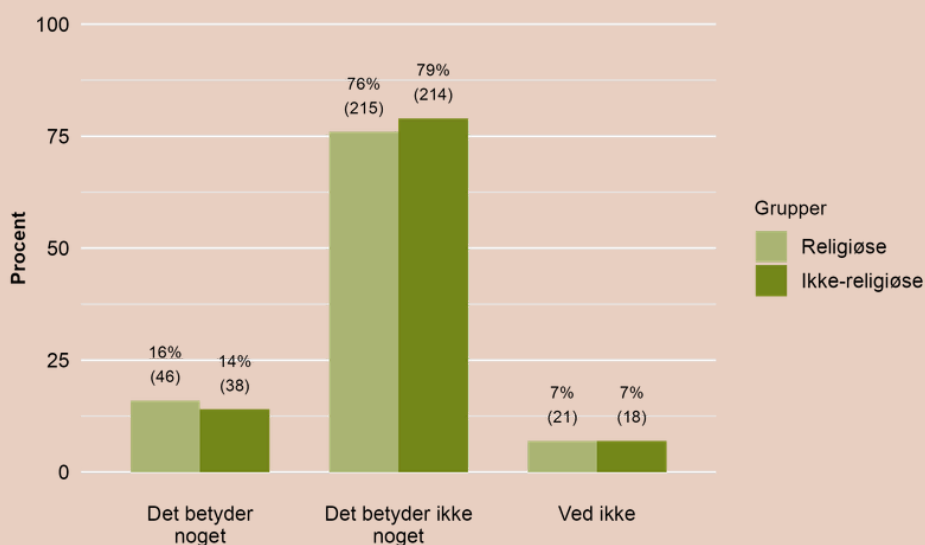
Når eleverne bliver spurgt om deres klassekammeraters holdninger har betydning for dem, viser svarene en vis forskel mellem grupperne. Hver femte religiøse og hver fjerde ikke-religiøse elev angiver, at det betyder noget, mens over halvdelen (68 % og 61 %) svarer, at det ikke har betydning. Generelt ser de ikke-religiøse elever ud til at være en anelse mere opmærksomme på, hvordan deres klassekammeraters holdninger stemmer overens med deres egne.

Ser man nærmere på de religiøse grupper, er mønstret nogenlunde det samme blandt kulturkristne og kristne elever. Her angiver omtrent hver tredje, at klassekammeraters holdninger har betydning, mens lidt over halvdelen svarer, at det ikke har betydning. De muslimske elever adskiller sig dog tydeligt, da hele 78 % svarer, at det ikke betyder noget, hvad deres klassekammerater mener. Dette kan indikere en større uafhængighed og hvilen i sin religiøsitet, men også en forskel i den generelle sociale position som minoritetsgruppe, der er vant til at navigere i mødet med en majoritetskultur. Forskellen kan igen også indikere, at de øvrige elevgrupper især tilpasser sig, hvad de muslimske elever mener om deres holdninger.

Spørgsmålet om, hvorvidt klassekammeraters holdninger har betydning, kan dermed forstås i lyset af de konkrete sociale dynamikker i klasserne. Hvem der udgør majoritet og minoritet, varierer nemlig fra klasse til klasse, og det påvirker, hvilke holdninger, der opleves som normale, og hvilke der kræver tilpasning. I nogle klasser kan ikke-religiøsitet eller kulturkristendom være den dominerende norm, mens andre har en tydelig tilstedeværelse af religiøse elever. Når elever svarer, at klassekammeraters holdninger ikke betyder noget for dem, kan det derfor både afspejle en følelse af social tryghed og autonomi, men også en afstandstagen til et normfællesskab, man ikke oplever sig som en del af. Særligt for minoritetspositioner (religiøse eller ikke-religiøse) gælder det, at behovet for tilpasning og hensyn ofte afhænger af, hvordan man er placeret i den lokale fællesskabsstruktur, og hvorvidt ens holdninger opleves som afvigende i det sociale rum.

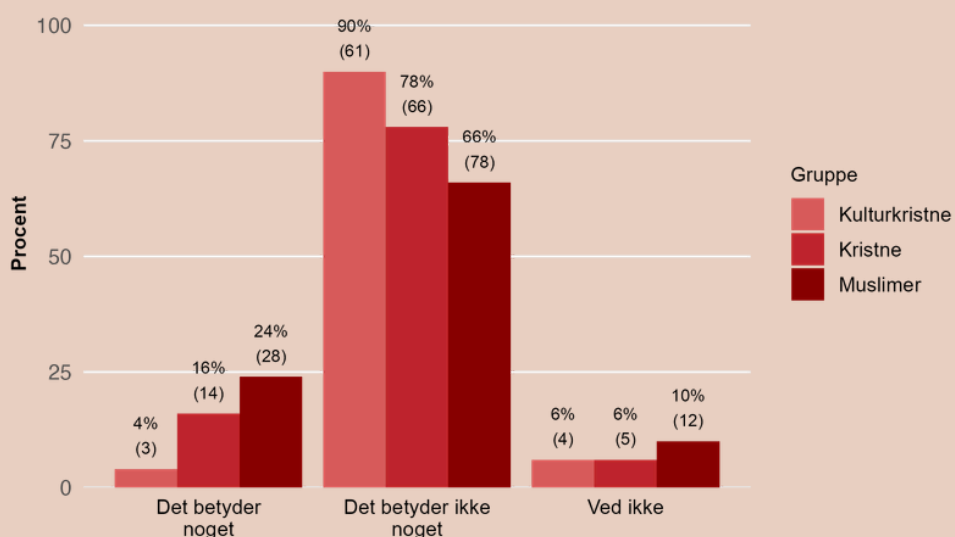

Diagram 10: Betydning af venners religiøsitet fordelt på religiøse grupper

Note: n=552. Antal besvarelser i parentes. Lukket spørgsmål: "Har det betydning for dig, om dine venner eller relationer er religiøse eller ikke-religiøse?". (Svarkategorier: Ja, Nej, Ved Ikke)

Diagram 11: Betydning af venners religiøsitet fordelt på religiøse grupper

Note: n=282. Antal besvarelser i parentes. Lukket spørgsmål: "Har det betydning for dig, om dine venner eller relationer er religiøse eller ikke-religiøse?". (Svarkategorier: Ja, Nej, Ved Ikke)

Langt de fleste elever vurderer, at deres venners religiøsitet ikke har betydning for dem. Kun en mindre andel (16 % af de religiøse og 14 % af de ikke-religiøse) angiver, at det har en vis betydning. Her tegner der sig dermed et billede af, at religiøsitet ikke spiller en væsentlig rolle i valg af venskaber.

Ved sammenligning af de religiøse grupper ses dog en forskel. Hvor hele 90 % af de kulturkristne elever og 78 % af de kristne elever angiver, at deres venners religiøsitet ikke betyder noget, betyder det noget for hver fjerde af de muslimske elever. Det tyder på, at religiøsitet spiller en større rolle for nogle muslimers identitet og dermed sociale relationer. Muligvis som en del af et stærkere religiøst fællesskab, eller som et udtryk for, at delte værdier og praksisser har en større betydning.

At en markant større andel af de muslimske elever tillægger deres venners religiøsitet betydning, hænger sandsynligvis sammen med den rolle, religion spiller i deres eget liv. I undersøgelsens første del, kortlægningen, blev det tydeligt, at muslimske elever i langt højere grad end de øvrige grupper vurderer religion som en central værdi. Både generelt i prioriteringen af religion over liberale værdier, men også i forhold til livsvalg, identitet og normer. Hvor religion for mange kulturkristne og kristne elever i højere grad er kulturelt eller individuelt betonet, indgår den for mange muslimske elever som et aktivt og integreret del af identiteten. I den sammenhæng kan oplevelsen af at dele religiøs praksis og værdier være en vigtig ramme for sociale fællesskaber. Dette kan forklare, hvorfor religionen ikke blot har betydning på individniveau, men også får en social dimension i relationen til nære venner. Det samme billede gør sig generelt gældende for de kristne elever dog i mindre grad.

At disse to religiøse grupper finder det mere betydningsfuldt, hvad deres venners religiøsitet er, kan dog også hænge sammen med positionen som minoritet. Måske har det ikke en aktiv betydning for de muslimske og kristne elever, men deres fællesskab i at afvige fra majoriteten kan være værdifuld og kan have en stor betydning for hvem de omgås med.

5. ELEVERNES FORESTILLINGER OM RELIGIØSE GRUPPER

5.1 Kodning af associationer

Eleverne er gennem en free-list undersøgelse, blevet bedt om at nævne de første tre til fem ord, de forbinder med ordene "kristen", "jøde" og "muslim". Besvarelsene er efterfølgende kodet i fem diskursive kategorier, der afspejler typen af association eller forestilling. Tabel 3 er en oversigt over de anvendte kodekategorier.

Tabel 3: Kodekategorier til kodning af elevernes associationer til de religiøse grupper kristne, jøder og muslimer

Kodekategori	Beskrivelse
Neutrale associationer	Deskriptive, forklarende eller konkrete associationer, der ikke har en bestemt diskurs. Navne på steder, symboler, personer, ritualer eller handlinger uden vurdering. <i>Eksempel: moské, kors, tørklæde, bøn</i>
Positive personlige egenskaber	Positive eller rosende karaktertræk. Beskrivelser, der fremhæver positive diskurser, forventninger og egenskaber <i>Eksempel: Respektfuld, sød, hjælpsom</i>
Negative personlige egenskaber	Kritiske eller generaliserende træk. Negative diskurser, vurderinger, fordomme og stereotypiseringer <i>Eksempel: Naiv, ekstremistisk, hjernevasket</i>
Emotionelle og eksistentielle associationer	Følelser og mening. Ord der omhandler følelser, spiritualitet eller eksistens <i>Eksempel: Håb, tryghed, mening, kærlighed</i>
Konfliktfyldte og kritiske associationer	Uenighed eller modstand. Ord der udtrykker afstand, problemer, kritik af gruppen eller samfundets relation til den. <i>Eksempel: terror, radikalisering, kvindeundertrykkelse, krig</i>

5.2 Kulturelle sammenhænge i forventningerne til de religiøse grupper

Den *kulturelle salience* betegner, hvor fremtrædende en bestemt association er i en gruppe. Det handler ikke kun om, hvor mange der nævner pågældende ord, men også hvor hurtigt det nævnes. En association, der både nævnes af mange og nævnes tidligt, vurderes som mere kulturelt betydningsfuld. Dette viser, hvilke forestillinger eller billeder der først træder frem, når elever hører bestemte religiøse betegnelser, og dermed hvilke elementer, der fylder mest i elevernes kollektive forståelse.

Figur 1: Kulturel sammenhæng mellem associationer til kristne, jøder og muslimer

Note: Baseret på åbne spørgsmål. Viser de første diskurser, der nævnes, når deltagerne hører ordet "kristen", "jøde" og "muslim". Figuren viser beregnet kulturel salience (Smith's S-værdi), som måler både hyppighed og rækkefølge. Værdierne ligger mellem 0,0 og 1,0. Jo tættere på 1, desto mere kulturelt fremtrædende er associationen.

Figur 1 viser et flowerplot, der præsenterer de mest kulturelt fremtrædende kategorier af ord, som deltagerne nævner, når de præsenteres for ordene *kristen*, *jøde* og *muslim*. Hvert blad repræsenterer semantiske hovedkategorier, og placeringen af disse er baseret på Smith's S-værdi, som beregner *kulturel fremtræden* ud fra både rækkefølge og hyppighed. Flowerplottet giver således et visuelt indblik i de kulturelle mønstre, der kulturelt dominerer i forståelsen af religiøse grupper.

På tværs af alle tre religiøse betegnelser ses, at *neutrale associationer* er den klart mest fremtrædende kategori ($S=0.94-0.95$). Denne kategori omfatter typisk institutionelle og symbolske elementer som kirke, synagoge, moské, bøn og hellige skrifter. At disse nævnes først og hyppigst tyder på, at religion i første omgang aktiverer almene, ikke-vurderende forestillinger, som er bredt kulturelt delt.

Uden for denne neutrale kerne ses dog også mere vurderende kategorier som knytter sig til *positive egenskaber*, *negative egenskaber* og *konflikt og kritik*. Selvom disse har markant lavere salience-værdier ($S=0.03-0.13$), viser de, at der eksisterer emotionelt og normativt ladede forståelser, som træder frem i forskellig grad afhængigt af den religiøse gruppe. Samt at der er forskel i de ladede forståelser og deres sammenhæng til grupperne.

Blandt de tre betegnelser skiller muslimer og jøder sig ud ved at have en højere fremtrædning for kategorierne *negative egenskaber* og *konflikt og kritik* sammenlignet med associationerne til kristne. Det kan tyde på, at ordene *muslim* og *jøde* i højere grad aktiverer kulturelt kodede forestillinger om konflikt, trussel og stereotyper, selvom disse ikke er dominerende i datamaterialet. Det er værd at understrege, at Smith's S fanger bred deling, ikke intensitet. Enkelte, men stærkt ladede svar skaber derfor ikke nødvendigvis høj salience. Dog er de fortsat vigtige at udpege.

5.3 Diskurser i forestillingerne om kristne, jøder og muslimer

Tabel 4: Eksempler på associationer nævnt i forbindelse med kristen, jøde og muslim, fordelt på kodekategorierne

Kodekategori	Kristen (n=2.338)	Jøde (n=2.071)	Muslim (n=2.324)
Neutrale associationer	<i>Traditioner, kirke, præst</i> (2.095)	<i>Kalot, Holocaust, Palæstina, Israel</i> (1.823)	<i>Moske, tørklæde, svinekød</i> (1.995)
Positive personlige egenskaber	<i>Kærlige, åbne, milde</i> (56)	<i>Offer, fornuftige, arbejdsomme</i> (30)	<i>Søde, misforstået, pæne</i> (73)
Negative personlige egenskaber	<i>Ekstreme, konservative, overtroiske</i> (77)	<i>Næse, rige, rotter</i> (140)	<i>Ekstremister, voldelige, aggressive</i> (128)
Emotionelle og eksistentielle associationer	<i>Næstekærlighed, fred</i> (48)	<i>Tryghedssøgende, næstekærlighed</i> (4)	<i>Fred, næstekærlighed, tryghed</i> (21)
Konfliktfyldte og kritiske associationer	<i>Fundamentalisme, krig</i> (62)	<i>Fri Palæstina, tyve, ondskab, zionister</i> (74)	<i>Terror, bomber, kvindeundertrykkelse, 9/11</i> (107)

Note: Eksempler på data i kodekategorierne. Selektet ud fra nuancerne i datasættet. Antal i parentes.

Ved at se nærmere på associationerne til de tre religiøse grupper viser der sig tydelige forskelle mellem elevernes opfattelser af kristne, jøder og muslimer. Disse forskelle træder frem på tværs af de fem kodekategorier og belyser både neutrale begreber, positive og negative egenskaber, emotionelle forestillinger og konfliktprægede diskurser. Nedenfor gennemgås de tre grupper hver for sig.

Kristen

Associationerne til kristne er i høj grad præget af tradition og kultur. Eksempler på fremtrædende neutrale ord er "kirke", "dåb" og "tradition", hvilket vidner om, at kristendom for mange elever forbindes med nationale eller familiemæssige traditioner snarere end aktiv tro. I de positive kategorier nævnes "kærlige", "åbne" og "milde", men disse optræder relativt sjældent, men oftere end de øvrige religiøse grupper.

Til gengæld ses der også negative forestillinger, hvor "konservativ" og "overtroisk" går igen og viser, hvordan kristne kan opfattes som moraliserende eller forstokkede. I den emotionelle kategori fremhæves "næstekærlighed" og "fred", som peger på kristendom som værdiforankret, mens "fundamentalisme" og "krig" i konflikt-kategorien viser, at også kristendommen kobles til mere ekstreme forestillinger.

Samlet set tegner kristne sig for et mere kulturelt end religiøst præget billede.

Jøde

De neutrale associationer til jøder adskiller sig fra de øvrige grupper, idet de domineres af begreber som "Holocaust", "Palæstina", "kalot" og "Israel". Det betyder, at jødedommen i høj grad forbindes med historiske traumer og samtidige konflikter frem for religiøs praksis eller værdier. Denne kontekstbetingede neutralitet vidner om, at religionen her får betydning gennem verdenshistoriske begivenheder, og muligvis er påvirket af narrativer i medier og undervisning.

I de positive egenskaber optræder begreber som "offer", "arbejdsom" og "fornuftig", der uden for kontekst er positive egenskaber, hvorfor de er kodet herunder. Dog trækker disse samtidig på stereotype forestillinger om det jødiske folk, hvilket sår tvivl om værdiladningen fortsat er positiv. Derudover kan det i høj grad konkluderes, at jødernes position som offer og undertrykt er en del af den kollektive hukommelse og de internaliserede kulturelle forestillinger.

I de negative associationer ses udtryk som "pengegrisk" og "næse", som relaterer sig direkte til klassiske antisemitiske stereotyper. Det kan ikke i undersøgelsen konkluderes om associationerne er udtryk for egentlige holdninger eller er ubevidste. Det kan dog konkluderes og bør noteres, at der trækkes på antisemitiske forestillinger i den kognitive forståelse af jøder. Dette kan muligvis tilskrives den målrettede undervisning i Holocaust eller narrativer i medierne.

Konflikt-kategorien peger på mere nutidige og geopolitiske associationer, gennem ord som: "Fri Palæstina", "tyve" og "ondskab".

Her ses en direkte kritik og had til det jødiske folk med klare referencer til konflikten i Israel og Palæstina. Her bør det især også noteres, at jøderne bliver synonym med Israel. Dette peger på en tendens mod den nye antisemitisme, der i højere grad knytter sig til kritikken mod Israel, men ikke adskilles fra det jødiske folk.

Fundene understreger, at associationerne til jøder er formet af både historiske og geopolitiske problemer, og at der fortsat trækkes på antisemitiske forestillinger, samt narrativet om det jødiske folk som offer, i den kollektive hukommelse - omend det gøres ubevidst og uden intention.

Muslim

For muslimer er de neutrale associationer oftest relateret til religiøse praksisser og symboler som "moske", "tørklæde" og "svinekød". Disse begreber afspejler en synlighed i offentligheden og peger på islam som en mere markeret og genkendelig religion. I de positive associationer optræder "søde", "pæne" og "misforstået". Associationen "misforstået" peger på islam som en religion, der møder meget forskellige og ofte negative diskurser i politik og medier.

Disse negative diskurser ses også i kodekategorien *negative egenskaber*, hvor ord som "ekstremister", "voldelige" og "undertrykkende" fremstår særligt stærke og gennemgående. Disse udtryk trækker på bredt udbredte islamofobiske diskurser, som længe har præget både medier og politiske debatter. Ligesom ved associationerne til det jødiske folk, er associationer kulturelt indlejrede forestillinger, der ikke nødvendigvis er baseret på personlige erfaringer, men på generaliserede fortællinger. Dette peger på, at selvom eleverne i undersøgelsen ellers udviser tolerance, ubevidst kan reproducere forestillinger, hvor islam forbindes med trusler mod frihed, ligestilling eller sikkerhed. De negative associationer bliver ikke blot udtryk for holdninger, men vidnesbyrd om, hvordan visse religiøse grupper placeres anderledes i den kollektive bevidsthed.

Under kodekategorierne konflikt og kritik ses begreber som "terror" og "kvinde-undertrykkelse". Disse stærkt ladede ord kobler islam sammen med en trussel, kontrol og radikalisering. Selvom kun nogle få nævner disse ord, vidner deres fremtræden om dybt internaliserede forestillinger, hvor islam forbindes med både vold og begrænsning af individets frihed. Særligt i relation til køn. Det betyder ikke nødvendigvis, at eleverne aktivt deler disse synspunkter, men igen, at de kulturelle fortællinger, de har adgang til, præger deres første associationer.

Samtidig viser eksistens-kategorien også varme begreber som "fred" og "næstekærlighed". Samlet afspejler dette, at islam er omgivet af flere modsatrettede forestillinger, hvor religionen samtidig ses som truende og menneskelig.

6. BILAG

BILAG 1: Forkortelse af udsagn

Tabel 1A: Overblik over udsagn til spørgsmålet: "Hvor enig er du i følgende udsagn?", samt forkortelser til diagrammer.

Udsagn i undersøgelsen	Forkortelse
<i>"Nøgenhed bør undgås i undervisningen, da det kan virke stødende eller upassende"</i>	Undgå nøgenhed i undervisning
<i>"Der bør være plads til at praktisere sin religiøsitet på gymnasiet"</i>	Plads til religiøs praksis
<i>"Jeg føler mig nogle gange usikker på, hvordan jeg bør forholde mig til klassekammerater, der ikke har en religiøs overbevisning"</i>	Usikkerhed over for ikke-religiøse
<i>"Jeg synes, det kan være anstrengende, når religion fylder meget i sociale fællesskaber på gymnasiet"</i>	Religion i sociale fællesskaber
<i>"Jeg føler mig nogle gange usikker på, hvordan jeg bør forholde mig til klassekammerater, der har meget stærke religiøse overbevisninger"</i>	Usikkerhed over for religiøse
<i>"Det er problematisk, hvis nogle elever ikke deltager i sociale aktiviteter af religiøse årsager"</i>	Fravalg af sociale aktiviteter
<i>"Det er vigtigt, at fællesskabet i gymnasiet bygger på fællesværdier frem for individuelle religiøse eller kulturelle forskelle"</i>	Fællesværdier vs. religion
<i>"Jeg holder nogle gange mine holdninger for mig selv, fordi jeg er bange for at støde eller krænke andre"</i>	Tilbageholdelse af holdninger
<i>"Det styrker fællesskabet, når elever med meget forskellige værdier og religiøse overbevisninger diskuterer deres synspunkter åbent"</i>	Åben debat styrker fællesskab
<i>"Kontroversielle handlinger som Muhammed-tegninger og koranafbrændinger bør vises og diskuteres i undervisningen"</i>	Diskussion af kontroversielle emner
<i>"På et gymnasium er det vigtigt, at alle kan udtrykke deres religiøse overbevisning – også selvom det kan skabe uenigheder"</i>	Ret til religiøst udtryk
<i>"Gymnasiet bør undervise i kønsidentitet og seksualitet"</i>	Undervisning i seksualitet og køn

BILAG 2: SPØRGESKEMAUNDERSØGELSEN

Kære gymnasieelev

Tak fordi du tager dig tid til at deltage i denne undersøgelse. Formålet er at undersøge unges forhold til religion og deres personlige religiøsitet. Besvarelsen er fuldstændig anonym.

De indsamlede data vil blive brugt til en kortlægning af unges religiøsitet på Aarhus' gymnasier, og elementer vil bruges som undervisningsmateriale i næste skoleår.

Vi opfordrer dig til at svare så ærligt som muligt – der findes ingen rigtige eller forkerte svar. Dine refleksioner er vigtige og bidrager til en nuanceret forståelse af emnet.

På forhånd tak for din deltagelse!

Hvilket gymnasium er du elev på?

- ☐ Egå Gymnasium
- ☐ Aarhus Gymnasium, Tilst (HF)
- ☐ Aarhus Gymnasium, Tilst (STX)
- ☐ Marselisborg Gymnasium
- ☐ Risskov Gymnasium
- ☐ Viby Gymnasium (HF)
- ☐ Viby Gymnasium (STX)
- ☐ Aarhus Katedralskole
- ☐ Aarhus Statsgymnasium

Hvilket køn identificerer du dig som?

- ☐ Kvinde
- ☐ Mand
- ☐ Andet (uddyb gerne) _____

Hvor får du primært dine nyheder fra?

- ☐ Aviser (online eller fysisk)
- ☐ TV (fx DR TV, TV2 News eller internationale nyhedskanaler)
- ☐ Sociale medier (fx TikTok, Instagram, Facebook, X)
- ☐ Venner
- ☐ Familie
- ☐ Andet - hvor? _____

Har du en anden etnisk baggrund udover den danske?

- ☐ Nej
- ☐ Ja - hvilken? _____

Er du religiøs? (Fx kulturkristen, muslim, spirituel m.fl.)

- ☐ Ja
- ☐ Nej, jeg betragter mig selv som ikke-religiøs

☐ Ved ikke / ikke afklaret

Hvad er din religiøse tilknytning?

☐ Buddhist

☐ Jøde

☐ Hindu

☐ Kristen

☐ Kulturkristen

☐ Muslim

☐ Spirituel

☐ Andet _____

Hvor ofte er du i kontakt med personer med en anden religiøs eller kulturel baggrund end din egen?

Slet ikke Sjældent Af og til Ofte Meget ofte

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvor meget fylder din religiøsitet i dit liv?

Slet ikke I ringe grad Hverken/eller I nogen grad I høj grad

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvor meget fylder refleksioner over religion – eller fraværet af den – i dit liv?

Slet ikke I ringe grad Hverken/eller I nogen grad I høj grad

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvordan fylder religion i din hverdag? (Fx bøn, fritidsaktiviteter, traditioner, spiseregler og lignende)

Hvordan fylder religion – eller fraværet af religion – i din hverdag? (Fx gennem refleksioner, diskussioner, møder med religiøse mennesker, traditioner, værdier osv.)

Hvor ofte deltager du i religiøse aktiviteter eller ceremonier? (Fx gudstjeneste i kirke, bøn i moské, m.fl.)

Aldrig Æn eller to gange om året Flere gange om året Månedligt Ugentligt eller mere

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvor praktiserer du primært din religion?

☐ Hjemme (fx gennem bøn, ritualer, læsning af helligtekst)

- ☐ I et religiøst rum (fx kirke, moské, tempel)
- ☐ I fællesskaber uden for hjemmet (fx ungdomsgruppe eller studiekreds)
- ☐ Online - hvor? _____
- ☐ Jeg praktiserer ikke min religion

Hvor opsøger du primært vejledning, hvis du er i tvivl om religiøse spørgsmål?

- ☐ Ved mine venner
- ☐ Ved min familie
- ☐ Ved religiøse autoriteter (fx en præst eller imam)
- ☐ Online - hvor? _____
- ☐ Ikke relevant

Hvad betyder religion for dig?

Hvad er mest dyrebart for dig? Rangér de følgende ord fra mest dyrebart til mindst dyrebart.

1. Lighed
2. Religion
3. Demokrati
4. Ytringsfrihed
5. Frihed

Hvis du opfatter dig selv som religiøs, i hvilke sociale sammenhænge er det en udfordring?

	Slet ikke	I ringe grad	Hverken/eller	I nogen grad	I høj grad
I pauser på gymnasiet	☐	☐	☐	☐	☐
I aktiviteter såsom fester eller studieture	☐	☐	☐	☐	☐
I undervisningen	☐	☐	☐	☐	☐
Blandt venner uden for gymnasiet	☐	☐	☐	☐	☐

Hvis du ikke opfatter dig som religiøs, i hvilke sociale sammenhænge kan det være en udfordring?

	Slet ikke	I ringe grad	Hverken/eller	I nogen grad	I høj grad
I pauser på gymnasiet	☐	☐	☐	☐	☐
I aktiviteter såsom fester eller studieture	☐	☐	☐	☐	☐
I undervisningen	☐	☐	☐	☐	☐
Blandt venner uden for gymnasiet	☐	☐	☐	☐	☐

I hvilke fag kan religiøsitet være en udfordring? (Fx i religion, samfundsfag, biologi, m.fl.) Og hvorfor?

Bærer du religiøse symboler?

- ☐ Ja
☐ Nej
☐ Ved ikke

Hvilken betydning har symbolerne for dig?

Hvad betyder religiøse symboler for dig, selvom du ikke bærer dem?

I hvilken grad oplever du, at religion påvirker følgende emner?

	Slet ikke	I ringe grad	Hverken/eller	I nogen grad	I høj grad
Seksualitet	☐	☐	☐	☐	☐
Familieliv	☐	☐	☐	☐	☐
Kønsroller	☐	☐	☐	☐	☐
Identitetsdannelse	☐	☐	☐	☐	☐
Livsvalg	☐	☐	☐	☐	☐
Politik	☐	☐	☐	☐	☐

Er der nogle emner, der optager dig særligt? Hvilke?

På hvilken måde spiller din religion ind i emner, der optager dig?

Hvordan mener du, at religion påvirker diskussioner om emner, der optager dig?

Hvad bruger du mest tid på uden for skoletiden?

Hvor enig er du i følgende udsagn?

Nøgenhed bør undgås i undervisningen, da det kan virke stødende eller upassende

Der bør være plads til at praktisere sin religiøsitet på gymnasiet

Jeg føler mig nogle gange usikker på, hvordan jeg bør forholde mig til klassekammerater, der ikke har en religiøs overbevisning

Jeg synes, det kan være anstrengende, når religion fylder meget i sociale fællesskaber på gymnasiet

Jeg føler mig nogle gange usikker på, hvordan jeg bør forholde mig til klassekammerater, der har meget stærke religiøse overbevisninger

Det er problematisk, hvis nogle elever ikke deltager i sociale aktiviteter af religiøse årsager

Det er vigtigt, at fællesskabet i gymnasiet bygger på fælles værdier frem for individuelle religiøse eller kulturelle forskelle

Jeg holder nogle gange mine holdninger for mig selv, fordi jeg er bange for at støde eller krænke andre

Det styrker fællesskabet, når elever med meget forskellige værdier og religiøse overbevisninger diskuterer deres synspunkter åbent

Kontroversielle handlinger som Muhammed-tegninger og koranaftbrændinger bør vises og diskuteres i undervisningen

På et gymnasium er det vigtigt, at alle kan udtrykke deres religiøse overbevisning – også selvom det kan skabe uenigheder

Gymnasiet bør undervise i kønsidentitet og seksualitet

Meget
uenig

Uenig

Hverken/eller

Enig

Meget
enig

☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐

Er der plads til religion, religiøse emner og diskussioner på skolen?

☐ Ja

☐ Nej

☐ Ved ikke

Hvordan kommer dette til udtryk?

Nedtoner du dine religiøse holdninger?

Slet ikkeI ringe gradHverken/ellerI nogen gradI høj grad

☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Nedtoner du dine holdninger til religion?

Slet ikke I ringe grad Hverken/eller I nogen grad I høj grad

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Hvilke holdninger nedtoner du? Kom med eksempler.

Betyder det noget for dig, hvad andre i klassen mener om din holdning?

- ☐ Ja
☐ Nej
☐ Ved ikke

Hvilken betydning har det?

Har det betydning for dig, om dine venner eller relationer er religiøse eller ikke-religiøse?

- ☐ Ja
☐ Nej
☐ Ved ikke

Hvordan har det betydning for dig - og hvorfor?

I den næste del skal du **reagere hurtigt** på et ord ved at skrive de første tre-fem ord, der falder dig ind. Skriv alt, hvad du tænker, uden at rette eller slette noget – der er ingen forkerte svar.

Hvad tænker **DU** på, når du hører ordene...

RELIGIØSE MENNESKER

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____

KRISTEN

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____

JØDE

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____

MUSLIM

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____

DANSKER

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____

Hvad tror du, at **ANDRE** tænker, når de hører ordene...

RELIGIØSE MENNESKER

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____

KRISTEN

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____

5 _____

JØDE

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

5 _____

MUSLIM

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

5 _____

DANSKER

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

5 _____

Tusind tak for din tid og dine svar!

Din deltagelse er vigtig for undersøgelsen og vil bidrage til en bedre forståelse af unges syn på religiøsitet og relaterede emner.